

Vlaamse gids tegen sociale dumping bij overheidsopdrachten

Dit document werd goedgekeurd op het Vlaams Samenwerkingsforum
Overheidsopdrachten van 26 oktober 2017

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Keuze plaatsingsprocedure en gunningscriteria	4
3	Schending van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht in de offerte zelf	4
3.1	Verplichting om een offerte af te wijzen in geval van schending van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht dat strafrechtelijk gesanctioneerd wordt	4
3.2	Mogelijkheid om een offerte af te wijzen in geval van schending van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht dat niet strafrechtelijk gesanctioneerd wordt	5
4	Selectie	5
4.1	Uitsluitingsgronden	5
4.1.1	Vaststelling van tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen 6	
4.1.2	Kinderarbeid en andere vormen van mensenhandel	7
4.1.3	Niet-naleving verplichtingen inzake fiscale en sociale schulden	7
4.1.4	Schending verplichtingen milieu-, sociaal-, en arbeidsrecht in artikel 7 Wet Overheidsopdrachten	8
4.1.5	Faillissement, vereffening, staking werkzaamheden, gerechtelijke reorganisatie of vergelijkbare toestand	9
4.1.6	Ernstige fout bij beroepsuitoefening	10
4.2	Kwalitatieve selectie – erkenning	10
4.3	Beroep op draagkracht andere entiteiten	11
5	Onderaanneming	11
5.1	Opgave onderaannemers	11
5.2	Kwaliteit onderaannemers en controle	12
5.3	Verbod onderaannemer gehele opdracht in onderaanneming te geven	13
5.4	Beperking onderaannemingsketen	13
6	Prijs- of kostenonderzoek	14
7	Hoofdelijke aansprakelijkheid voor schulden opdrachtnemer of onderaannemer	16
7.1	Sociale en fiscale schulden	16
7.2	Loonschulden en loonschulden i.g.v. tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen	17
7.2.1	‘Gewone’ loonschulden	17

7.2.2	Loonschulden i.g.v. tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen	17
7.3	Nieuwe hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden in de bouwsector	18
8	Acties op de werf	19
8.1	Aanwezigheidsregistratie (Checkinetwork)	19
8.2	Controle documenten aanwezig	20
8.3	Taal	21
9	Samenwerkingsprotocol met SIOD	22
10	Arbeidsveiligheid - asbestverwijdering	23
11	Standaardclausules	24
11.1	Uitsluiting	24
11.2	Beroep op draagkracht van andere entiteiten	25
11.3	Onderaanneming	25
11.3.1	Opgave onderaannemers in offerte	25
11.3.2	Opgave onderaannemers voor aanvang werken	26
11.3.3	Kwaliteit en controle onderaannemers	26
11.4	Prijs- of kostenonderzoek	26
11.5	Hoofdelijke aansprakelijkheid voor schulden opdrachtnemer	27
11.5.1	Toegangsverbod tot plaats van uitvoering en verbod tot verdere uitvoering opdracht in geval van loonschulden	27
11.5.2	Toegangsverbod tot plaats van uitvoering en verbod tot verdere uitvoering opdracht in geval tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen	28
11.5.3	Afwijkingsclausule waardoor een schorsing in aanwezigheid van een kennisgeving cfr. art. 49/1 of 49/2 Sociaal Strafwetboek, geen aanleiding geeft tot schadevergoeding:	28
11.5.4	Verklaring inschrijver en aanbestedende overheid naleving minimumlonen	29
11.6	Controle LIMOSA en A1 bij aanvang arbeidskracht en in geval van controle	30
11.7	Taal	30
11.7.1	Taal werf	30
11.7.2	Aanwezigheid en taal werfvergaderingen	30
11.8	Samenwerkingsprotocol SIOD	30
11.9	Arbeidsveiligheid – asbestverwijdering	31

1 Inleiding

Deze gids is tot stand gekomen in een specifieke werkgroep, opgericht binnen het Vlaams Samenwerkingsforum Overheidsopdrachten. De opmaak van een Vlaamse gids tegen sociale dumping bij overheidsopdrachten is ingegeven door de nood aan een effectief werkinstrument voor aanbestedende overheden, dat op concrete wijze aangeeft hoe een aanbestedende overheid bij overheidsopdrachten in bepaalde fraudegevoelige sectoren sociale dumping en de nefaste gevolgen daarvan kan tegengaan.

De term sociale dumping wordt veelal gebruikt om het te hebben over wantoestanden in de bouw. Sociale dumping in de bouwsector kan omschreven worden als *“een geheel van handelingen waarbij door middel van het niet naleven van de geldende nationale, Europese en internationale regelgeving afbreuk wordt gedaan aan de rechten van de werknemer of de zelfstandige waardoor de opdrachtgever of gebruiker een oneerlijk verkregen concurrentieel voordeel geniet, dat hij zonder de overtreding van de regelgeving niet zou kunnen bekomen hebben en waardoor de overheid inkomsten misloopt.”* Het gaat dan van oneerlijke concurrentie door systemen van detachering over detacheringsfraude, ongeoorloofde terbeschikkingstelling van personeel, schijnzelfstandigen tot regelrechte mensenhandel.

Sociale dumping gaat doorgaans over buitenlandse spelers die actief zijn in ons land en kosten hebben die kunstmatig laag liggen doordat ze de Belgische arbeidsvoorwaarden niet respecteren, zoals bijvoorbeeld de minimumlonen bepaald door de toepasselijke cao in de sector, of doordat de sociale zekerheidsbijdragen in het land van herkomst niet worden betaald.

In het kader van overheidsopdrachten kunnen aanbestedende overheden geconfronteerd worden met diverse vormen van sociale dumping. Het is echter onmogelijk om alles op het terrein te gaan controleren. Aanbestedende overheden hebben hiertoe niet de middelen en in bepaalde gevallen zelfs niet de bevoegdheid, wanneer het gaat over de niet-naleving van sociale wetgeving. In het kader van de mogelijke eigen aansprakelijkheid als aanbestedende overheid is het echter wel noodzakelijk om de nodige controles uit te voeren. Hiertoe biedt deze gids de nodige toelichting.

De regelgeving overheidsopdrachten biedt zelf ook verschillende aanknopingspunten en elementen die aanbestedende overheden kunnen helpen bij hún strijd tegen sociale dumping. Daarnaast bieden ook andere instanties, zoals de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdiensten (SIOD) hierbij ondersteuning aan aanbestedende overheden, met name rond detectie van onregelmatigheden op de bouwplaatsen en uitvoering van gerichte controles.

Deze gids bestaat uit twee grote onderdelen. Vooreerst wordt aangegeven welke maatregelen u als aanbestedende overheid kan nemen in het kader van de strijd tegen sociale dumping. Daarnaast worden een aantal clausules aangereikt, die elk verband houden met de mogelijke maatregelen, en die u kan opnemen in uw opdrachtdocumenten. Deze kunnen mogelijke controles, verplichtingen en handelwijzen van de aanbestedende overheid verduidelijken en vergemakkelijken.

2 Keuze plaatsingsprocedure en gunningscriteria

Bij de plaatsing van overheidsopdrachten wordt prijs nog vaak als het enige gunningscriterium gehanteerd. Inschrijvers worden in dat geval aangezet om hun prijs zo laag mogelijk te houden, wat sociale dumping in de hand kan werken (zie hieromtrent ook punt 6 prijs- of kostenonderzoek).

Daarom kan het aangewezen zijn om een overheidsopdracht te gunnen op basis van de beste prijs-kwaliteitsverhouding, waarbij meerdere gunningscriteria een rol spelen. Als met betrekking tot een overheidsopdracht ook andere gunningscriteria een rol spelen (zoals bijvoorbeeld de kwaliteit) dan zullen de inschrijvers minder gestimuleerd worden om hun prijs zo laag mogelijk te houden. Een hogere kwaliteit kan er immers ook voor zorgen dat de betreffende inschrijver de opdracht toegewezen krijgt, zonder dat hij noodzakelijk de laagste prijs aanbiedt.

Door een groter gewicht toe kennen aan de kwaliteitscriteria, verkleint het belang van het prijscriterium. Dit moet uiteraard naar redelijkheid gebeuren, de prijs zal in de regel steeds een element van de beoordeling van de offertes uitmaken.

3 Schending van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht in de offerte zelf

3.1 Verplichting om een offerte af te wijzen in geval van schending van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht dat strafrechtelijk gesanctioneerd wordt

Op grond van artikel 66, §1, tweede lid van de Wet overheidsopdrachten moet de aanbestedende overheid de offerte van een inschrijver afwijzen indien deze niet voldoet aan de in artikel 7 bedoelde verplichtingen op het vlak van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht, voor zover de niet-naleving ook strafrechtelijk beteugeld wordt.

Alle schendingen van niveau 2, 3 of 4 uit het Sociaal Strafwetboek (bijvoorbeeld het niet aanwezig zijn van een arbeidsreglement in de onderneming, tewerkstelling zonder arbeidsvergunning en/of arbeidskaart, tewerkstelling zonder Dimona-aangifte) worden strafrechtelijk gesanctioneerd. Schendingen van niveau 1 vallen niet onder deze verplichte afwijzing. Voor deze schendingen zijn enkel administratieve boetes mogelijk.

Er moet worden opgemerkt dat het de inhoud van de offerte is die wordt bedoeld en niet de eventuele inbreuken die de inschrijver heeft begaan, dewelke hierna onder de noemer van de uitsluitingsgronden worden behandeld.

3.2 Mogelijkheid om een offerte af te wijzen in geval van schending van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht dat niet strafrechtelijk gesanctioneerd wordt

Artikel 66, §1, tweede lid van de Wet overheidsopdrachten voorziet tevens in de mogelijkheid voor de aanbestedende overheid om een offerte af te wijzen in geval van schending van een bepaling van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht die niet strafrechtelijk beteugeld wordt (het gaat dan over de inbreuken van niveau 1 van het Sociaal Strafwetboek, zoals bijvoorbeeld de weigering om een werknemer educatief verlof te geven).

Het is belangrijk dat de aanbestedende overheid bij deze afweging het proportionaliteitsbeginsel in acht neemt.

4 Selectie

4.1 Uitsluitingsgronden

In het kader van de strijd tegen sociale dumping is het van belang dat een aanbestedende overheid de afwezigheid van uitsluitingsgronden bij de gekozen inschrijver zorgvuldig controleert.

De regelgeving overheidsopdrachten maakt een onderscheid tussen de verplichte uitsluitingsgronden, de uitsluitingsgronden in verband met fiscale en sociale schulden, en de facultatieve uitsluitingsgronden.

Bij de aanwezigheid van een verplichte uitsluitingsgrond (waaronder punt 4.1.1 en 4.1.2.) is de aanbestedende overheid verplicht om de kandidaat of inschrijver uit te sluiten van de toegang tot de plaatsingsprocedure, tenzij omwille van dwingende redenen van algemeen belang of in geval de betrokken kandidaat of inschrijver corrigerende maatregelen heeft genomen.

Behalve om dwingende redenen van algemeen belang, is de aanbestedende overheid ook verplicht om de kandidaat of inschrijver uit te sluiten van de toegang tot de plaatsingsprocedure wanneer hij niet voldoet aan zijn verplichtingen tot betaling van belastingen of socialezekerheidsbijdragen (punt 4.1.3.). Voor deze uitsluitingsgronden beschikt de kandidaat of inschrijver wel over de mogelijkheid om zich in regel te stellen en een bewijs van regularisatie te laten gelden.

Bij de aanwezigheid van een facultatieve uitsluitingsgrond (waaronder punt 4.1.4, 4.1.5. en 4.1.6.) heeft de aanbestedende overheid de mogelijkheid (en niet de verplichting) om een kandidaat of inschrijver uit te sluiten van deelname aan de plaatsingsprocedure. De mogelijkheid om een kandidaat of inschrijver omwille van één van de facultatieve uitsluitingsgronden uit te sluiten, vervalt, indien de betreffende kandidaat of inschrijver

aantoont dat hij toereikende corrigerende maatregelen heeft genomen die zijn betrouwbaarheid aantonen.

Het is aangewezen om in de opdrachtdocumenten aan te geven welke documenten de aanbestedende overheid zelf via elektronische weg zal raadplegen en welke documenten de kandidaten en inschrijvers moeten aanleveren (zie punt 11.1).

Bij Europese opdrachten in fraudegevoelige sectoren¹ is de aanbestedende overheid bovendien verplicht om de uitsluitingsgronden te controleren van de rechtstreekse onderaannemers. Bij andere opdrachten en wat betreft de controle van onderaannemers verder in de keten blijft dit beperkt tot een controlemogelijkheid van de aanbestedende overheid.

Volgende uitsluitingsgronden zijn in het kader van de strijd tegen sociale dumping relevant. De controle hiervan zal dus van primordiaal belang zijn.

4.1.1 Vaststelling van tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen

Artikel 67, §1 van de Wet Overheidsopdrachten bepaalt dat een kandidaat of inschrijver, behalve om dwingende redenen van algemeen belang, moet worden uitgesloten van de deelname aan de plaatsingsprocedure indien is vastgesteld dat hij als werkgever illegaal verblijvende onderdanen van derde landen heeft tewerkgesteld als bedoeld in de wet van 11 februari 2013 tot vaststelling van sancties en maatregelen voor werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen. Bij Europese opdrachten geldt de verplichting tot uitsluiting van de kandidaat of inschrijver tevens wanneer een persoon die lid is van het bestuurs-, leidinggevend of toezichthoudend orgaan van deze kandidaat of inschrijver of daarin vertegenwoordigings-, beslissings-, of controlebevoegdheid heeft, illegaal verblijvende onderdanen van derde landen heeft tewerkgesteld.

Tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen betreft een ernstige vorm van sociale dumping, waardoor de uitsluiting van de kandidaat of inschrijver waarbij dit werd vastgesteld, een belangrijke maatregel is.

De Wet Overheidsopdrachten vereist geen definitieve veroordeling om de betreffende onderneming uit te sluiten, het is voldoende dat de illegale tewerkstelling "is vastgesteld". Dergelijke vaststelling zal echter steeds het nodige objectieve bewijs vereisen. Een onderneming uitsluiten op basis van loutere berichten in de media, zonder verdere bewijzen, is bijvoorbeeld niet mogelijk. Een officiële vaststelling door de bevoegde inspectiediensten of de politie vormt wel een afdoend bewijs. Een veroordeling volstaat in elk geval als bewijs. Daarom zal een controle van het uittreksel uit het strafregister steeds van belang zijn.

¹ In artikel 2, 25° KB Uitvoering wordt een opdracht in een fraudegevoelige sector gedefinieerd als een opdracht voor werken of een opdracht voor diensten in het kader van de in artikel 35/1 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers bedoelde activiteiten die onder het toepassingsgebied vallen van de hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden. Een overzicht van de opdrachten in fraudegevoelige sectoren – op het ogenblik van publicatie van deze gids – is opgenomen als bijlage.

Belangrijk om op te merken is dat de uitsluiting van een kandidaat of inschrijver op deze grond in de tijd beperkt is. De uitsluiting van deelneming aan overheidsopdrachten is mogelijk tot 5 jaar na de beëindiging van de inbreuk. Inbreuken die langer geleden zijn dan 5 jaar kunnen niet als grond tot uitsluiting van de plaatsingsprocedure worden aangemerkt.

Bovendien is het tevens mogelijk dat de kandidaat of inschrijver bewijst dat hij corrigerende maatregelen heeft genomen die zijn betrouwbaarheid moeten aantonen ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond. Als de aanbestedende overheid dat bewijs toereikend acht, wordt de betrokken kandidaat of inschrijver niet uitgesloten van de plaatsingsprocedure (artikel 70 betreffende de corrigerende maatregelen van de Wet Overheidsopdrachten).

4.1.2 Kinderarbeid en andere vormen van mensenhandel

Dit is een nieuwe verplichte uitsluitingsgrond die door de regelgeving overheidsopdrachten wordt ingevoerd. Behalve om dwingende redenen van algemeen belang, moet de kandidaat of inschrijver die veroordeeld werd ingevolge kinderarbeid of een andere vorm van mensenhandel worden uitgesloten van deelname aan de plaatsingsprocedure.

Voor de toepassing van deze verplichte uitsluitingsgrond is een in kracht van gewijsde gegane veroordeling vereist.

Belangrijk om op te merken is dat mensenhandel vaak gepaard gaat met inbreuken inzake de tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen, waarvoor geen veroordeling vereist is.

4.1.3 Niet-naleving verplichtingen inzake fiscale en sociale schulden

In het kader van de strijd tegen sociale dumping zal het van primordiaal belang zijn om de uitsluitingsgrond in verband met fiscale en sociale schulden (artikel 68 van de Wet Overheidsopdrachten) te onderzoeken en de kandidaat of inschrijver verplicht uit te sluiten indien deze zich in de betreffende uitsluitingsgrond bevindt.

Behalve om dwingende redenen van algemeen belang sluit de aanbestedende overheid een kandidaat of inschrijver van deelname aan de plaatsingsprocedure uit, in welk stadium van de procedure ook, wanneer de kandidaat of inschrijver niet blijkt te voldoen aan zijn verplichtingen tot betaling van belastingen of socialezekerheidsbijdragen. De niet naleving van de sociale en fiscale verplichtingen kan een indicatie zijn van een verhoogd risico op sociale dumping. Loonschulden impliceren bijvoorbeeld vaak ook fiscale schulden. Op lonen moeten immers steeds belastingen onder de vorm van bedrijfsvoorheffing worden betaald.

De kandidaat of inschrijver moet evenwel niet worden uitgesloten wanneer hij:

- een schuld heeft die beperkt blijft tot 3000 euro; of
- een schuld heeft van meer dan 3000 euro, maar:
 - o uitstel van betaling heeft verkregen en de afbetalingen daarvan strikt in acht neemt; of
 - o kan aantonen dat hij op een aanbestedende overheid of op een overheidsbedrijf één of meer schuldvorderingen bezit die zeker, opeisbaar en vrij van verbintenis t.o.v. derden zijn.

De aanbestedende overheid verifieert de toestand op het vlak van de fiscale en sociale verplichtingen van de kandidaten of inschrijvers op basis van de attesten die elektronisch beschikbaar zijn voor de aanbestedende overheid via de Telemarc-toepassing (Digiflow) of via gelijkaardige gratis toegankelijke elektronische toepassingen in andere lidstaten. Deze verificatie gebeurt binnen de twintig dagen na de uiterste datum voor het indienen van de aanvragen tot deelneming of de offertes.

Wanneer deze verificatie het niet toelaat om te weten of de kandidaat of inschrijver aan zijn sociale en fiscale verplichtingen heeft voldaan of wanneer er geen gratis toegankelijke elektronische toepassing beschikbaar is in een andere lidstaat, verzoekt de aanbestedende overheid de kandidaat of inschrijver om een recent attest voor te leggen waaruit blijkt dat hij aan deze verplichtingen voldoet.

Belangrijk om op te merken is dat elke ondernemer de kans heeft om zich in de loop van de plaatsingsprocedure in regel te stellen ten opzichte van de sociale en fiscale verplichtingen nadat een eerste maal werd vastgesteld dat de kandidaat of inschrijver op dit vlak niet voldeed aan de eisen. De aanbestedende overheid stelt de ondernemer in kennis hiervan en geeft hem een termijn van 5 werkdagen om het bewijs te geven van zijn regularisatie. Deze regularisatie is slechts één keer mogelijk in de loop van de plaatsingsprocedure. In de loop van de uitvoering is daarnaast ook één regularisatie mogelijk.

4.1.4 Schending verplichtingen milieu-, sociaal-, en arbeidsrecht in artikel 7 Wet Overheidsopdrachten.

Een kandidaat of inschrijver kan, in elk stadium van de plaatsingsprocedure, worden uitgesloten van de plaatsingsprocedure indien de aanbestedende overheid met elk passend middel aantoonst dat hij de in artikel 7 genoemde toepasselijke verplichtingen op het vlak van het milieu-, sociaal-, en arbeidsrecht heeft geschonden.

Een veroordeling van de onderneming is niet vereist, maar het moet wel om een fout gaan die door de aanbestedende overheid met elk middel aannemelijk kan worden gemaakt, bv. in geval van ernstige inbreuken in het kader van een eerdere opdracht. De aanbestedende overheid zal de afweging moeten maken of de fout wel voldoende ernstig is om de kandidaat of inschrijver de deelname aan de plaatsingsprocedure te ontzeggen.

Bovendien is het tevens mogelijk dat de kandidaat of inschrijver bewijst dat hij corrigerende maatregelen heeft genomen die zijn betrouwbaarheid moeten aantonen ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond. Als de aanbestedende overheid dat bewijs toereikend acht, wordt de betrokken kandidaat of inschrijver niet uitgesloten van de plaatsingsprocedure (artikel 70 betreffende de corrigerende maatregelen van de Wet Overheidsopdrachten).

Belangrijk om op te merken is dat de uitsluiting van een kandidaat of inschrijver op dergelijke grond in de tijd beperkt is. De uitsluiting is mogelijk voor een periode van 3 jaar vanaf de datum van de betrokken gebeurtenis of, wanneer het een voortdurende inbreuk betreft, vanaf de beëindiging van de inbreuk.

Deze facultatieve uitsluitingsgrond is in principe niet van toepassing op opdrachten die geplaatst worden d.m.v. een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking waarvan de geraamde waarde lager is dan de Europese drempel, noch voor opdrachten van beperkte waarde die d.m.v. een aanvaarde factuur geplaatst worden. Ook voor deze opdrachten moet worden opgelet om geen ondernemers te contacteren die praktijken inzake sociale dumping begaan. Het algemeen beginsel uit artikel 7 van de Wet overheidsopdrachten dat bepaalt dat het milieu-, sociaal en arbeidsrecht moet worden nageleefd, blijft eveneens van toepassing.

De ondernemers zijn ertoe gehouden alle toepasselijke verplichtingen op het gebied van het milieu-, sociaal-, en arbeidsrecht uit hoofde van het Europees Unierecht, nationale recht of collectieve arbeidsovereenkomsten of uit hoofde van de in bijlage II bij de Wet Overheidsopdrachten vermelde bepalingen van internationaal milieu-, sociaal-, en arbeidsrecht na te leven en te doen naleven door elke persoon die handelt als onderaannemer in welke fase ook, en door elke persoon die personeel tewerkstelt voor de uitvoering van de opdracht.

4.1.5 Faillissement, vereffening, staking werkzaamheden, gerechtelijke reorganisatie of vergelijkbare toestand

Artikel 69, 2° van de Wet Overheidsopdrachten bepaalt dat een kandidaat of inschrijver, in elk stadium van de plaatsingsprocedure kan worden uitgesloten van deelname aan deze procedure indien hij in staat van faillissement of vereffening verkeert, zijn werkzaamheden heeft gestaakt, een gerechtelijke reorganisatie ondergaat, of aangifte heeft gedaan van zijn faillissement, voor hem een procedure van vereffening of gerechtelijke reorganisatie aanhangig is, of hij in een vergelijkbare toestand verkeert ingevolge een soortgelijke procedure die bestaat in een andere nationale reglementering.

Een kandidaat of inschrijver die zich op de rand van het faillissement bevindt, kan zich genoodzaakt voelen om dergelijke lage prijs te bieden opdat hij de opdracht toegewezen zou kunnen krijgen. De noodzaak om een lage prijs te bieden kan sociale dumping in de hand werken.

Daarnaast is het evident dat het te vermijden is om met een failliete onderneming in zee te gaan. De kans is immers reëel dat dit tot problemen zal leiden bij de uitvoering van de opdracht.

Indien de kandidaat of inschrijver een gerechtelijke reorganisatie ondergaat, is het niet aangewezen om de kandidaat of inschrijver zonder meer uit te sluiten. In dat geval wordt best bijkomende informatie opgevraagd met betrekking tot het plan van de reorganisatie zelf. Op die wijze kan de onderneming een eerlijke kans krijgen, dit met het oog op het welslagen van de gerechtelijke reorganisatie.

De kandidaat of inschrijver heeft de mogelijkheid om, op basis van artikel 70 van de Wet Overheidsopdrachten, te bewijzen dat hij corrigerende maatregelen heeft genomen die voldoende zijn om zijn betrouwbaarheid aan te tonen ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond. Zo kan de kandidaat of inschrijver op eigen initiatief zijn plan van reorganisatie voorleggen.

Belangrijk om op te merken is dat indien wordt overgegaan tot de uitsluiting van een kandidaat of inschrijver op dergelijke grond, deze uitsluiting in de tijd beperkt is. De uitsluiting is mogelijk voor een periode van 3 jaar vanaf de datum van de betrokken gebeurtenis of, wanneer het een voortdurende inbreuk betreft, vanaf de beëindiging van de inbreuk.

4.1.6 Ernstige fout bij beroepsuitoefening

Indien een kandidaat of inschrijver bij zijn beroepsoefening een ernstige fout heeft gemaakt, waardoor zijn integriteit in twijfel kan worden getrokken, kan hij worden uitgesloten van de plaatsingsprocedure. Een ernstige fout kan bijvoorbeeld te maken hebben met de niet-naleving van de sociale wetgeving.

In het kader van de strijd tegen sociale dumping verliest deze uitsluitingsgrond aan belang door de invoering van de meer specifieke uitsluitingsgrond 'Schending van de verplichtingen op vlak van het milieu-, sociaal-, en arbeidsrecht'.

Belangrijk om op te merken is dat de uitsluiting van een kandidaat of inschrijver op dergelijke grond in de tijd beperkt is. De uitsluiting is mogelijk voor een periode van 3 jaar vanaf de datum van de betrokken gebeurtenis of, wanneer het een voortdurende inbreuk betreft, vanaf de beëindiging van de inbreuk.

Bovendien is het tevens mogelijk dat de kandidaat of inschrijver bewijst dat hij corrigerende maatregelen heeft genomen die voldoende zijn om zijn betrouwbaarheid aan te tonen ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond.

4.2 Kwalitatieve selectie – erkenning

Om een overheidsopdracht van een bepaalde aard en omvang te kunnen uitvoeren, moet de aannemer aan een aantal voorwaarden voldoen die zijn vastgelegd in de regelgeving inzake de erkenning van aannemers. Indien dit het geval is, krijgt hij een erkenning van de gewestelijk bevoegde minister op advies van de federale erkenningscommissie. Deze voorwaarden betreffen vooral de technische bekwaamheid, de financiële draagkracht en de professionele integriteit. Om een erkenning te verkrijgen moet een onderneming onder meer een uittreksel uit het strafregister en een bewijs van betaling van de belastingen en sociale zekerheidsbijdragen voorleggen. Op die manier vormt de erkenning ook een instrument in de strijd tegen sociale dumping.

De aanbestedende overheid kan zich beperken tot het vragen van een passende erkenning, indien zij de voorwaarden vastgesteld door of krachtens de wetgeving inzake de erkenning van aannemers voldoende acht om de selectie van de inschrijvers uit te voeren. In dat geval vraagt zij van de inschrijvers geen andere inlichtingen of documenten betreffende hun financieel-economische draagkracht en hun technische of beroepsbekwaamheid.

In de opdrachtdocumenten wordt aangegeven tot welke categorie of ondercategorie van erkenning de werken behoren. Het is aanbevolen om ook de vereiste erkenningsklasse ten indicatieve titel op te geven.

Voor wat betreft de erkenning van onderaannemers wordt verwezen naar punt 5.

4.3 Beroep op draagkracht andere entiteiten

Een kandidaat of inschrijver kan zich, op grond van artikel 78 van de Wet Overheidsopdrachten, beroepen op de economische en financiële draagkracht en de technische en beroepsbekwaamheid van andere entiteiten. Artikel 73, §1, 2de lid van het KB Plaatsing bepaalt dat ook voor deze entiteiten moet worden onderzocht of zij voldoen aan de selectiecriteria en of zij zich niet in één van de uitsluitingsgronden bevinden.

De entiteit op wiens draagkracht een beroep wordt gedaan, beschikt tevens over de mogelijkheid om te bewijzen dat hij corrigerende maatregelen heeft genomen die voldoende zijn om zijn betrouwbaarheid aan te tonen ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond.

Om te vermijden dat men op basis van deze grond een kandidaat of inschrijver zou moeten uitsluiten, is het aangewezen om dit ook reeds in de opdrachtdocumenten te verduidelijken, opdat kandidaten of inschrijvers zich hiervan bewust zijn (zie punt 11.2).

5 Onderaanneming

Sociale dumping is vaak moeilijk op te sporen omdat het zich veelal voordoet in een soms lange keten van onderaanneming. Het is zelfs mogelijk dat er bewust een lange keten van onderaanneming wordt aangewend om bepaalde sociale misdrijven te verbergen.

Vanuit die optiek is het van belang dat de aanbestedende overheid een duidelijk zicht heeft op de volledige keten van onderaannemers en er een effectieve controle kan op uitvoeren.

5.1 Opgave onderaannemers

Artikel 74 KB Plaatsing geeft de mogelijkheid aan de aanbestedende overheid om inschrijvers te vragen dat zij in hun offerte vermelden welk gedeelte van de opdracht zij voornemens zijn om in onderaanneming te geven en welke onderaannemers zij voorstellen. Op die wijze krijgt de aanbestedende overheid reeds een duidelijk zicht op de voorgestelde onderaannemers, waardoor het aangewezen kan zijn om deze eis op te nemen in de opdrachtdocumenten (zie punt 11.3.1).

Voor sommige opdrachten is dit echter niet realistisch omdat van de inschrijvers niet kan worden verwacht dat zij reeds op het ogenblik van indiening van hun offerte met zekerheid weten welke onderaannemers zij zullen inzetten. Dit is voornamelijk het geval bij omvangrijke opdrachten van werken. In dat geval zal het van belang zijn om van de opdrachtnemer te eisen dat hij voor de aanvang van de werken aangeeft welke onderaannemers hij zal inzetten (zie punt 11.3.2).

Volledigheidshalve kan worden verwezen naar de verplichting tot aangifte van werken in hoofde van de hoofdaannemer voor werken in onroerende staat (waaronder ook schoonmaak), voor opdrachten in de bewakingssector en voor bepaalde opdrachten in de vleesverwerkingssector. Deze aangifte omvat ook de melding van alle onderaannemers (en sub-onderaannemers) die worden ingezet. Deze aangifte is echter enkel zichtbaar voor de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, niet voor de aanbestedende overheid. Voor de specifieke voorwaarden m.b.t. deze verplichting tot aangifte van werken, kan naar de website van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid² worden verwezen.

Artikel 12/1 KB Uitvoering is een nieuwe bepaling die ervoor zorgt dat de transparantie in de onderaannemingsketen wordt verhoogd. Voor opdrachten in een fraudegevoelige sector is de opdrachtnemer verplicht om ten laatste bij de aanvang van de uitvoering van de opdracht bepaalde gegevens (naam, contactgegevens en wettelijke vertegenwoordigers) van alle onderaannemers, ongeacht hun aandeel of plaats in de keten van onderaanneming, te verstrekken aan de aanbestedende overheid. Bovendien moet de aanbestedende overheid telkens in kennis gesteld worden van alle wijzigingen die zich voordoen in deze gegevens. Met betrekking tot alle andere overheidsopdrachten beschikt de aanbestedende overheid over de mogelijkheid om in de opdrachtdocumenten dezelfde eisen op het vlak van transparantie in de onderaannemingsketen op te leggen.

5.2 Kwaliteit onderaannemers en controle

Overeenkomstig artikel 12/2, §1 KB Uitvoering kan de aanbestedende overheid controleren of er in hoofde van de rechtstreekse onderaannemers van de opdrachtnemer gronden tot uitsluiting voorhanden zijn als bedoeld in de artikelen 67 tot en met 69 van de Wet Overheidsopdrachten. Hierbij aansluitend vermeldt artikel 13, 3° KB Uitvoering dat het een opdrachtnemer verboden is om het geheel of een gedeelte van de opdracht te laten uitvoeren door een aannemer, leverancier of dienstverlener die zich in één van de verplichte uitsluitingsgronden bevindt bedoeld in artikel 67 van de Wet Overheidsopdrachten.

Artikel 12/2, §1 KB Uitvoering bepaalt dat wanneer het een schending van een verplichte uitsluitingsgrond betreft, de aanbestedende overheid verplicht is de opdrachtnemer te verzoeken om over te gaan tot vervanging van de betrokken onderaannemer(s). Indien het een facultatieve uitsluitingsgrond betreft kan de aanbestedende overheid hetzelfde doen maar is zij hiertoe niet verplicht.

Met betrekking tot een Europese opdracht in een fraudegevoelige sector is de aanbestedende overheid verplicht over te gaan tot het onderzoek van de uitsluitingsgronden in hoofde van de rechtstreekse onderaannemers.

Ten aanzien van onderaannemers die zich verder in de keten bevinden heeft de aanbestedende overheid de mogelijkheid om te onderzoeken of zij zich al dan niet in een uitsluitingsgrond bevinden.

Een onderaannemer die zich in een situatie van uitsluiting bevindt, kan wel nog steeds corrigerende maatregelen laten gelden. Zo kan hij bewijzen dat de maatregelen die hij

² https://www.socialsecurity.be/site_nl/inspection/Applics/ddt/index.htm#more-info

genomen heeft voldoende zijn om zijn betrouwbaarheid aan te tonen, ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond. Ook beschikt hij over de mogelijkheid om zich op het vlak van de sociale en fiscale schulden nog in regel te stellen. Echter, mag in de loop van de uitvoering slechts één keer van deze mogelijkheid gebruik worden gemaakt.

Overeenkomstig artikel 12/4 KB Uitvoering kan de aanbestedende overheid eisen dat alle onderaannemers van de opdrachtnemer, op welke plaats in de onderaannemingsketen zij ook optreden en in verhouding tot het deel van de opdracht dat zij zullen uitvoeren, voldoen aan de minimumeisen inzake technische en beroepsbekwaamheid die door de opdrachtdocumenten zijn opgelegd.

Overeenkomstig artikel 78/1 KB Uitvoering moet de aanbestedende overheid bij opdrachten voor werken eisen dat alle onderaannemers van de opdrachtnemer, op welke plaats van de onderaannemingsketen zij ook optreden en in verhouding tot het deel van de opdracht dat zij zullen uitvoeren, voldoen aan de bepalingen van de wetgeving houdende regeling van de erkenning van aannemers van werken. Op deze manier kan een zekere controle gegarandeerd worden op de “kwaliteit” (lees “geschiktheid”) van de onderaannemers die bij de uitvoering worden ingeschakeld. Bovendien is het een opdrachtnemer verboden om het geheel of een gedeelte van de opdracht toe te vertrouwen aan een (onder)aannemer die is uitgesloten overeenkomstig de erkenningsreglementering (zie art. 13, 2° KB Uitvoering).

Deze eisen kunnen dan in het kader van de uitvoering van de opdracht worden gecontroleerd. Het is aangewezen dit uitdrukkelijk op te nemen in de opdrachtdocumenten. Zie punt 11.3.3 voor dergelijke modelbepaling m.b.t. de erkenning van de onderaannemers.

Tot slot kan Checkinetwork (zie punt 8.1) ook een belangrijk instrument zijn bij de effectieve controle van de onderaannemers. Dit systeem geeft immers aan welke onderaannemers op welk ogenblik actief zijn.

5.3 Verbod onderaannemer gehele opdracht in onderaanneming te geven

Een nieuwe maatregel in het kader van de strijd tegen sociale dumping situeert zich in artikel 12/3, §1 KB Uitvoering. Dit artikel vermeldt uitdrukkelijk dat het verboden is voor een onderaannemer om het geheel van de opdracht dat hem werd toegewezen in onderaanneming te geven aan een andere onderaannemer. Het is eveneens verboden voor een onderaannemer om alleen de coördinatie van de opdracht te behouden. De onderaannemer moet zelf een deel van de opdracht uitvoeren. Deze maatregel werd genomen om lange onderaannemingsketens te beperken. Let er wel op dat dit verbod enkel geldt ten opzichte van de onderaannemer. De opdrachtnemer zelf kan de totaliteit van de opdracht wel nog steeds in onderaanneming geven.

5.4 Beperking onderaannemingsketen

Overeenkomstig artikel 12/3, §2 KB Uitvoering wordt voor opdrachten in fraudegevoelige sectoren de onderaannemingsketen beperkt tot twee, drie of uitzonderlijk vier niveaus voor de betreffende opdrachten.

Dit is een belangrijke nieuwe maatregel die de regelgeving overheidsopdrachten invoert aangezien vooral praktijken inzake sociale dumping vastgesteld worden diep in de onderaannemingsketen.

De beperking van de onderaannemingsketen doet geen afbreuk, wat de bewakingsdiensten betreft, aan de bijzondere verplichtingen vervat in de wet van 10 april 1990 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid.

6 Prijs- of kostenonderzoek

Op basis van artikel 35 KB Plaatsing is de aanbestedende overheid steeds verplicht om de ingediende offertes aan een prijs- of kostenonderzoek te onderwerpen. Het prijs- of kostenonderzoek omvat niet alleen een nauwgezette controle van alle bedragen (totale bedragen en postprijzen) van elke offerte, maar ook een grondige onderlinge prijsvergelijking van alle offertes. Dit prijs- of kostenonderzoek mag dus niet worden verengd tot een onderzoek van elke offerte binnen haar eigen grenzen. De aanbestedende overheid kan personen aanwijzen om bij de inschrijvers alle verificaties van de boekhoudkundige stukken en alle onderzoeken ter plaatse uit te voeren ten einde de juistheid na te gaan van de gegevens die ze bij het prijs- of kostenonderzoek hebben verstrekt (artikel 37 KB Plaatsing). Bovendien mag de aanbestedende overheid de aldus ingewonnen inlichtingen voor andere doeleinden gebruiken dan voor het onderzoek van de prijzen of kosten in de loop van de betrokken plaatsingsprocedure. Zij mag deze inlichtingen zo nodig ook gebruiken tijdens de uitvoeringsfase van de betrokken opdracht.

Het gevoerde prijs- of kostenonderzoek moet zich toespitsen op de detectie van abnormale prijzen, zijnde prijzen die abnormaal laag of abnormaal hoog lijken in verhouding tot de uit te voeren prestaties (artikel 36 §2, 2° tot 4° lid KB Plaatsing)³. Abnormaal lage prijzen kunnen een belangrijke indicatie van sociale dumping zijn en doen de eerlijke mededinging geweld aan. Dit prijs- of kostenonderzoek is in de strijd tegen sociale dumping daarom van primordiaal belang, hier moet voldoende aandacht aan worden besteed.

Indien uit het prijs- of kostenonderzoek een vermoeden van abnormale prijzen volgt, moet verplicht worden overgegaan tot een prijzen- of kostenbevraging. In het kader van deze bevraging moet de aanbestedende overheid de inschrijver verzoeken om de nodige schriftelijke verantwoording over de samenstelling van de abnormale geachte prijs of kost te verstrekken binnen een termijn van twaalf kalenderdagen.

³ Artikel 36 KB Plaatsing is niet van toepassing op de mededingingsprocedure met onderhandeling, noch op de vereenvoudigde onderhandelingsprocedure met voorafgaande bekendmaking, noch op de onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking, voor zover het gaat om opdrachten voor leveringen of diensten waarvan het geraamde bedrag lager ligt dan de Europese drempels en bij de opdrachten voor werken lager dan 500.000 euro betreft. De aanbestedende overheid beschikt wel over de mogelijkheid om de bepalingen met betrekking tot de prijzen- of kostenbevraging toch toepasselijk te maken in de opdrachtdocumenten (artikel 36, §6 KB Plaatsing). De aanbestedende overheid dient wel nog steeds rekening te houden met de bepalingen van artikel 76 KB Plaatsing m.b.t. de regelmatigheid van de offertes. Wanneer in dit kader wordt vastgesteld dat de lage prijzen wijzen op sociale dumping, dan zal de aanbestedende overheid hetzij de substantieel onregelmatige offerte moeten nietig verklaren, hetzij deze onregelmatigheid moeten laten regulariseren.

De inschrijver moet ondervraagd worden over alle posten die abnormaal lijken, met uitzondering van verwaarloosbare posten (artikel 36, §2, vijfde lid KB Plaatsing).

Bovendien moet er ook de aandacht op gevestigd worden dat de aanbestedende overheid de inschrijver systematisch moet verzoeken om de verantwoordingen voor te leggen betreffende de naleving van de regels inzake milieu, sociaal en arbeidsrecht, met inbegrip van de verplichtingen die gelden op het vlak van welzijn, lonen en sociale zekerheid (artikel 36, §2, vierde lid KB Plaatsing). Moeten aldus nagezien worden: de juiste berekening van de loonkosten, de correcte betaling van sociale bijdragen of het bestaan van een globaal preventieplan (wanneer dit vereist is) in hoofde van de inschrijver.

De verantwoording van de inschrijver kan onder meer verband houden met:

- de doelmatigheid van het bouwproces, van het productieproces van de producten of van de dienstverlening;
- de gekozen technische oplossingen of de uitzonderlijk gunstige omstandigheden waarvan de inschrijver kan profiteren bij de uitvoering van de werken, de levering van de producten of het verlenen van de diensten;
- de originaliteit van de door de inschrijver aangeboden werken, producten of diensten;
- de eventuele ontvangst van rechtmatig toegekende overheidssteun door de inschrijver.

Deze opsomming van mogelijke verantwoordingen is niet limitatief. Andere verantwoordingen zijn dus steeds mogelijk.

Daarentegen kan onder meer niet worden aanvaard:

- een loutere verwijzing naar de totaalprijs van een onderaannemer of een leverancier, vermeerderd met een winstmarge, ook niet als hun offertes zijn toegevoegd bij de prijsverantwoording. Een dergelijke verwijzing vormt immers een louter bevestiging van de door de aanbestedende overheid als abnormaal aangemerkte prijzen zonder aan te geven welke concrete en objectieve factoren de abnormale prijzen rechtvaardigen;
- de verklaringen dat de werken kunnen worden uitgevoerd tegen de eenheidsprijzen en conform het lastenboek;
- de verklaringen dat de opdracht volgens de regels van de kunst zal worden uitgevoerd of dat hij de prijzen nog een tweede maal geverifieerd heeft;
- een verwijzing naar prijzen die werden gehanteerd op een andere werf waarbij enkel het totaal bedrag en de datum van de voltooiing werden vermeld;
- een uitsplitsing van de totaalprijs of een prijscalculatie, ook niet wanneer deze gedetailleerd is. Het geeft de aanbestedende overheid misschien meer inzicht, maar het verklaart niet noodzakelijk waarom de in vraag gestelde prijs toch realistisch is.

De aanbestedende overheid dient de ontvangen verantwoording te beoordelen (artikel 36, §3, eerste lid KB Plaatsing).

Het weigeren van een offerte is in elk geval verplicht indien de aanbestedende overheid vaststelt dat de abnormaal lage prijs of kost te wijten is aan het niet nakomen van de verplichtingen op het vlak van milieu-, sociaal en arbeidsrecht, met inbegrip van de verplichtingen die gelden op het vlak van welzijn, lonen en sociale zekerheid (artikel 36, §3, tweede lid KB Plaatsing).

Wanneer de aanbestedende overheid de offerte weert omwille van de vaststelling dat deze abnormaal laag is omdat zij niet voldoet aan de in artikel 7, eerste lid, van de Wet overheidsopdrachten bedoelde verplichtingen op het gebied van het federaal sociaal- of het

arbeidsrecht, deelt zij dit onverwijld mee aan de Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst (SIOD), met opgave van de in het eerste lid bedoelde inlichtingen.

Meer informatie omtrent de te volgen procedure vindt u terug in artikel 36, §§ 2, 3 en §4 KB Plaatsing.

Artikel 36, §4 KB Plaatsing bevat een specifieke regeling voor het onderzoek van het totale offertebedrag voor opdrachten voor werken of diensten in een fraudegevoelige sector geplaatst via een openbare of niet-openbare procedure én waarvan de economisch meest voordelige offerte enkel geëvalueerd is op de prijs of wanneer het gewicht van de prijs minstens vijftig procent van de gunningscriteria uitmaakt.

Deze specifieke regeling kadert tevens in de context van de strijd tegen sociale dumping. Er wordt immers vaak vastgesteld dat de factor “loon” een niet onbelangrijk onderdeel voorstelt in arbeidsintensieve sectoren. Sociale dumping doet zich vooral voor in de arbeidsintensieve sectoren, waar een sterke prijsconcurrentie heerst en waar misbruiken heersen ten opzichte van de Europese detacheringsregels (buitenlandse arbeiders met lonen die de Belgische minimale vereisten niet eerbiedigen,...).

7 Hoofdelijke aansprakelijkheid voor schulden opdrachtnemer of onderaannemer

7.1 Sociale en fiscale schulden

De aanbestedende overheid kan op basis van artikel 30bis van de wet van 27 juni 1969 voor werken in onroerende staat (waaronder ook schoonmaak) en op basis van artikel 30ter voor opdrachten in de vleesverwerkings- en bewakingssector, hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor sociale en fiscale schulden van haar opdrachtnemer of van één van zijn onderaannemers. Daarmee samenhangend kan in geval van sociale of fiscale schulden ook een inhoudingsplicht bestaan op facturen van de opdrachtnemer.

Om dit te vermijden is het van belang om voor de sluiting van de opdracht na te gaan of de gekozen inschrijver sociale of fiscale schulden heeft op de website www.checkinhoudingsplicht.be. Indien de inschrijver op dat ogenblik schulden heeft, kan het aangewezen zijn om de opdracht niet aan hem te gunnen. Anders loopt de aanbestedende overheid het risico om hoofdelijk aansprakelijk te worden gesteld voor deze schulden indien zij zou nalaten voor elke betaling aan deze opdrachtnemer de nodige inhoudingen op de factuur te doen.

Tijdens de uitvoering van de opdracht is het dus ook vereist om voor elke betaling aan de opdrachtnemer opnieuw deze controle van de sociale en fiscale schulden uit te voeren. Indien de opdrachtnemer op dat ogenblik schulden heeft, zal u de nodige inhoudingen op de factuur moeten verrichten en tot doorstorting moeten overgaan.⁴

⁴ Voor entiteiten van de Vlaamse overheid die het boekhoudkundig systeem ‘Orafin’ gebruiken, worden de fiscale schulden automatisch gecontroleerd vóór elke betaling.

Meer informatie hierover vindt u op de website van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid⁵ en van de FOD Financiën⁶.

7.2 Loonschulden en loonschulden i.g.v. tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen

7.2.1 'Gewone' loonschulden

Voor de in punt 7.1 vermelde opdrachten en sectoren kan een aanbestedende overheid op basis van art. 35/1 t.e.m. 35/6 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers ook hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor loonschulden van haar opdrachtnemer of één van zijn onderaannemers. Hiertoe zal de aanbestedende overheid een kennisgeving van de inspectie Toezicht op de Sociale Wetten ontvangen. Het is belangrijk om snel te handelen na het ontvangen van deze kennisgeving, aangezien men na 14 werkdagen reeds hoofdelijk aansprakelijk kan worden gesteld voor toekomstige loonschulden van de betreffende opdrachtnemer of onderaannemer.

Om te vermijden dat de aanbestedende overheid hoofdelijk aansprakelijk wordt gesteld, is het van belang volgende clausules op te nemen in de opdrachtdocumenten:

- Een clause die de toegang tot de plaats van uitvoering van de opdracht ontzegt alsook de verdere uitvoering van de opdracht verhindert voor een opdrachtnemer of onderaannemer die een werkgever blijkt te zijn die op zwaarwichtige wijze tekortschiet in zijn verplichting het aan zijn werknemers verschuldigde loon tijdig te betalen, zoals blijkt uit een kennisgeving van de inspectie Toezicht op de Sociale Wetten (zie punt 11.5.1).
 - Zo wordt vermeden dat de betreffende onderneming nog verder activiteiten uitoefent waarbij loonschulden ontstaan waarvoor de aanbestedende overheid hoofdelijk aansprakelijk kan worden gesteld.
- Een afwijkingsclausule waardoor een schorsing als gevolg van een kennisgeving overeenkomstig artikel 49/1 Sociaal Strafwetboek, geen aanleiding geeft tot schadevergoeding (zie punt 11.5.3).
 - Op die wijze kan men in geval van een dergelijke kennisgeving van de inspectie Toezicht op de Sociale Wetten de opdracht schorsen, zodat er geen verdere uitvoering is en er geen loonschulden kunnen ontstaan en zodat de aanbestedende overheid de tijd heeft om te bekijken hoe verder gehandeld moet worden, zonder dat zij schadevergoeding verschuldigd zou zijn aan de opdrachtnemer.

7.2.2 Loonschulden i.g.v. tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen

⁵ https://www.socialsecurity.be/site_nl/employer/applics/30bis/index.htm

⁶ http://financien.belgium.be/nl/ondernemingen/inhoudingsplicht_voor_fod_financien

Indien een aanbestedende overheid kennis heeft van het feit dat haar opdrachtnemer of één van zijn onderaannemers zich schuldig maakt aan tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen, kan zij op basis van artikel 35/7 t.e.m. 35/13 van de wet van 12 april 1965 hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor de loonschulden van de opdrachtnemer of de betreffende onderaannemer. De kennisname kan het gevolg zijn van een officiële kennisgeving van de bevoegde inspectie of de politie, maar dit is niet noodzakelijk. Vanaf het ogenblik dat de aanbestedende overheid op de hoogte is, kan zij hoofdelijk en zelfs strafrechtelijk (!) aansprakelijk worden gesteld. Deze regeling is ook niet beperkt tot de opdrachten en sectoren vermeld in punt 7.1, maar geldt voor alle opdrachten en in alle sectoren.

Om te vermijden dat de aanbestedende overheid hoofdelijk aansprakelijk wordt gesteld, is het van belang volgende clausules op te nemen in de opdrachtdocumenten:

- Een clausule die de toegang tot de plaats van uitvoering van de opdracht ontzegt alsook de verdere uitvoering van de opdracht verhindert voor een opdrachtnemer of een onderaannemer die een illegaal verblijvende onderdaan van een derde land tewerkstelt, zoals blijkt uit een kennisgeving van de bevoegde inspectie of de politie (zie punt 11.5.2).
 - Zo wordt vermeden dat de betreffende onderneming nog verder activiteiten uitoefent waarvoor loonschulden ontstaan waarvoor de aanbestedende overheid hoofdelijk aansprakelijk kan worden gesteld.
- Een afwijkingsclausule waardoor een schorsing als gevolg van een kennisgeving overeenkomstig artikel 49/2 Sociaal Strafwetboek, geen aanleiding geeft schadevergoeding (zie punt 11.5.3).
 - Op die wijze kan men in geval van dergelijke kennisgeving van de bevoegde inspectie of politie de opdracht schorsen, zodat er geen verdere uitvoering is en er geen loonschulden kunnen ontstaan en zodat de aanbestedende overheid de tijd heeft om te bekijken hoe verder gehandeld moet worden, zonder dat zij schadevergoeding verschuldigd zou zijn aan de opdrachtnemer.

7.3 Nieuwe hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden in de bouwsector

De Wet van 11 december 2016 (BS 20 december 2016) voerde een nieuwe hoofdelijke aansprakelijkheid in voor loonschulden bij activiteiten in de bouwsector⁷. De regeling is op 30 december 2016 in werking getreden.

⁷ Het gaat in de eerste plaats om werken of diensten vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid bepaalt van het Paritair Comité nr. 124 voor het bouwbedrijf. Daarnaast gaat het ook om de werken of diensten vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid bepaalt van respectievelijk het Paritair Comité nr. 111 voor de metaal-, machine- en elektrische bouw, het Paritair nr. 121 voor de schoonmaak, het Paritair Comité nr. 126 voor de stoffering en de houtbewerking en het Paritair Subcomité nr. 149.01 voor de elektriciens: installatie en distributie maar, wat betreft deze laatste vier paritaire organen, enkel indien deze werken of diensten beschouwd worden als werken in onroerende staat in de zin van artikel 20, § 2, van het

Een aanbestedende overheid die dergelijke activiteiten in de bouwsector laat uitvoeren, kan worden aangesproken voor het door zijn opdrachtnemer niet-betaalde loon m.b.t. de arbeidsprestaties die voor de aanbestedende overheid worden geleverd. Het gaat om een automatische hoofdelijke aansprakelijkheid die enkel geldt tussen de aanbestedende overheid en zijn directe medecontractant, en niet voor de eventuele onderaannemers in de verdere keten (daarvoor geldt uiteraard wel de hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden vermeld in punt 7.2.1). Deze hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden heeft in die zin een beperkter toepassingsgebied dan de hoger vermelde hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden uit punt 7.2.1.

Deze hoofdelijke aansprakelijkheid kan echter worden uitgesloten d.m.v. een door beide partijen ondertekende schriftelijke verklaring, waarin de aanbestedende overheid aan zijn opdrachtnemer kennis geeft van de coördinaten van de website omtrent het minimaal verschuldigde loon⁸, en de opdrachtnemer verklaart dat hij het verschuldigde loon aan zijn werknemers betaalt en ook in de toekomst zal betalen.

Indien deze verklaring wordt opgemaakt, geldt deze hoofdelijke aansprakelijkheid dus niet, maar treedt een systeem van hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden in werking, dat vergelijkbaar is met het systeem vermeld in punt 7.2.1. In dat geval zal de aanbestedende overheid na 14 werkdagen nadat zij kennis heeft gekregen van de niet-betaling door de opdrachtnemer van het verschuldigde loon (bv. door een kennisgeving door de inspectie Toezicht op de Sociale Wetten), hoofdelijk aansprakelijk zijn voor deze loonschulden.

De verklaring waarin de website omtrent het minimaal verschuldigde loon wordt vermeld en waarin de aannemer verklaart dat hij het verschuldigde loon aan zijn werknemers betaalt, moet ten laatste voor de aanvang van de werken door beide partijen worden ondertekend. Daarom is het aangewezen om deze verklaring reeds op te nemen in de opdrachtdocumenten en inschrijvers deze verklaring te laten bevestigen in hun offerte (zie punt 11.5.4). Op die wijze heeft men reeds zekerheid over de verbintenis van de inschrijver.

8 Acties op de werf

8.1 Aanwezigheidsregistratie (Checkinetwork)

Aanwezigheidsregistratie is de verplichting om de aanwezigheid van personen op de werkplaats te registreren bij de overheid, vóór aanvang van bepaalde werken. Dit gebeurt via het online systeem Checkinetwork en is verplicht voor werken in onroerende staat (bouw, verbouwing, afwerking, herstelling, onderhoud, reiniging, afbraak) vanaf een drempelbedrag van € 500.000 excl. btw en alle activiteiten in de vleesverwerkingssector, ongeacht de waarde

koninklijk besluit nr. 1 van 29 december 1992 met betrekking tot de regeling voor de voldoening van de belasting over de toegevoegde waarde.

⁸ www.minimumlonen.be, en <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=6224> (omtrent arbeidsvoorwaarden bij detachering) voor wat betreft buitenlandse opdrachtnemers.

van de opdracht. In dit geval moet niet nog eens een aanwezigheidslijst in de zin van artikel 78, §3 KB uitvoering worden ter beschikking gesteld op de bouwplaats.

In alle andere gevallen waarin de aanwezigheidsregistratie via Checkinatrwork niet verplicht is (voor werken in onroerende staat beneden de € 500.000 excl. btw) dient de aannemer wel nog steeds een aanwezigheidslijst ter beschikking te houden op de bouwplaats.

De verantwoordelijkheid voor de aanwezigheidsregistratie ligt bij de hoofdaannemer, in principe dus bij de opdrachtnemer van de opdracht. De aanbestedende overheid kan de registraties in het systeem inzien, waardoor zij een zicht heeft op de volledige boomstructuur van onderaannemers en alle personen die werken in onroerende staat uitvoeren op de werkplaats. Dit kan in het kader van sociale dumping dus een belangrijk hulpmiddel zijn. Men weet welke ondernemingen actief zijn op de werkplaats, en men kan de aanwezigheidsregistratie aanwenden bij de eventuele controle van aanwezige arbeidskrachten.

Indien bepaalde elementen uit de aanwezigheidsregistratie opvallen, niet kloppen of leiden tot een vermoeden van illegale tewerkstelling of andere vormen van sociale dumping, is het zeer aangewezen dit te melden bij de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD). Zij kunnen dit dan verder onderzoeken (zie punt 9).

Indien de aanbestedende overheid werkelijk vaststelt dat de aanwezigheidsregistratie niet correct gebeurt (bv. indien er meer personen aanwezig zijn op de werf dan vermeld in het systeem voor de aanwezigheidsregistratie), is het ook aangewezen om de opdrachtnemer hieromtrent in gebreke te stellen.

8.2 Controle documenten aanwezig

Zelfstandigen en werknemers die tijdelijk naar België komen werken (en die hetzij gewoonlijk op het grondgebied van een of meerdere andere landen dan België werken, hetzij als werknemer in een ander land dan België in dienst worden genomen), en die niet aan de Belgische sociale zekerheid zijn onderworpen, hebben een aanmeldingsplicht (Limosa-melding). Deze melding moet gedaan worden op www.limosa.be. Bij de Limosamelding krijgt de zelfstandige of de werkgever per werknemer een ontvangstbewijs (L-1 formulier) dat attesteert dat een geldige melding werd gedaan.

De aanbestedende overheid bij wie de buitenlandse onderneming of zelfstandige prestaties levert, dient voorafgaand aan de tewerkstelling na te zien of de betrokken zelfstandige dan wel de betrokken werkgever per werknemer een L-1 formulier kan voorleggen. Dankzij de onlinedienst 'Check Limosa'⁹ kan de geldigheid van elke melding zeer eenvoudig worden gecontroleerd. Het volstaat om de QR-code op het L1-document te scannen. De onlinedienst verifieert onmiddellijk de identificatiegegevens en de geldigheidsperiode van de melding.

In principe kan in het systeem voor aanwezigheidsregistratie worden nagegaan welke aanwezigen gedetacheerd zijn. De controle is mogelijk door het opvragen van het meldingbewijs L-1. Indien dit attest niet kan voorgelegd worden, zal de aanbestedende overheid de RSZ hiervan op de hoogte moeten brengen via een melding "ontbreken van het

⁹ Zie https://www.socialsecurity.be/site_nl/employer/infos/limosa-l1/index.htm voor meer informatie

formulier L-1". Deze melding "ontbreken van formulier L-1" kan gebeuren via deze [link](#)¹⁰ op de website van www.socialsecurity.be.

Deze Limosamelding "ontbreken van formulier L-1" is een wettelijke verplichting. Bij niet-naleving ervan voorziet de wet in strafrechtelijke en administratieve sancties in hoofde van de aanbestedende overheid. Het verrichten van deze melding bevrijdt de aanbestedende overheid van haar aansprakelijkheid. Daarnaast is het, bij het ontbreken van dergelijk formulier, ook aangewezen om de SIOD hiervan op de hoogte te brengen (zie punt 9).

Bij de controle van de Limosa-meldingen kan het systeem voor de aanwezigheidsregistratie ook een hulpmiddel zijn, aangezien daarin de nummers van de eventuele Limosameldingen worden vermeld.

Naast de Limosamelding kan de aanbestedende overheid voor elke gedetacheerde ook het A1-document opvragen bij de betreffende ondernemingen. Het A1-document is het bewijs dat een gedetacheerde werknemer of zelfstandige onderworpen is aan een ander sociale zekerheidsstelsel dan het Belgische, en dat RSZ-bijdragen bijgevolg in het buitenland verschuldigd zijn. Het A1-document impliceert dus dat de onderneming vrijgesteld is van betaling van de RSZ-bijdragen in België.

Om opdrachtnemers bewust te maken van deze verplichting en het feit dat de aanbestedende overheid hier controle zal op uitoefenen, is het aangewezen om een clause op te nemen in de opdrachtdocumenten die aangeeft dat voor alle personen aanwezig op de werf de Limosamelding en het A1-document moeten kunnen worden voorgelegd (zie punt 11.6).

8.3 Taal

Een goede communicatie op de werf is van groot belang. In het kader van de veiligheid op de werf is het essentieel dat de aanbestedende overheid instructies kan overmaken aan de opdrachtnemer, en dat deze begrepen worden. Doordat er vaak met buitenlandse onderaannemers en buitenlands personeel wordt gewerkt, is dit niet altijd evident.

Vanuit die optiek is het aangewezen om een clause op te nemen in de opdrachtdocumenten die bepaalt dat de personen op de werf die een verantwoordelijke functie uitoefenen, het Nederlands machtig moeten zijn (zie punt 11.7.1). Op die wijze kan de aanbestedende overheid aan de verantwoordelijke duidelijke instructies overmaken. Het is dan aan de verantwoordelijken om de instructies naar hun personeel en onderaannemers verder te communiceren.

Deze bepaling heeft ook een grote meerwaarde voor het optimaliseren van werfvergaderingen. Om die reden kan het ook aangewezen zijn om een clause op te nemen in de opdrachtdocumenten die de opdrachtnemer verplicht om aanwezig te zijn op de werfvergaderingen, en dat de personen die daar aanwezig zijn, het Nederlands machtig moeten zijn (zie punt 11.7.2).

Daarnaast kan het ook nuttig zijn om het taalaspect als een risico op te nemen (of te laten opnemen door de veiligheidscoördinator) in het veiligheids- en gezondheidsplan. Inschrijvers

¹⁰ https://www.socialsecurity.be/site_nl/employer/applics/meldingsplicht/index.htm

zullen dan moeten aangeven op welke wijze zij met dit risico zullen omgaan en zullen verzekeren dat anderstaligen de instructies toch kunnen begrijpen.

9 Samenwerkingsprotocol met SIOD

De Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD) is een federale dienst die de sociale inspectiediensten ondersteunt in hun strijd tegen de illegale arbeid en de sociale fraude. Eén van hun middelen bestaat uit het sluiten van samenwerkingsovereenkomsten met overheden om de doelstelling van de strijd tegen sociale fraude en sociale dumping te verwezenlijken en te bevorderen. Vanuit die optiek sloot het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse overheid eind 2014 een samenwerkingsprotocol met de SIOD. In dit samenwerkingsprotocol worden onder meer volgende afspraken vastgelegd:

- Om de onderlinge communicatie te optimaliseren en de interne verspreiding van informatie te bevorderen, is bij beide partijen een Single Point of Contact (SPOC) aangesteld.
- Het Facilitair Bedrijf zal bij vermoedens dat een opdrachtnemer of een onderaannemer de arbeids-, veiligheids- en/of sociale zekerheidswetgeving niet of onvolledig naleeft (bv. vermoedens van zwartwerk, niet-naleving van de loonreglementering, sociale uitbuiting, enz.) deze informatie spontaan en zo snel mogelijk via de SPOC doorgeven aan de SIOD. De SIOD zal op basis van deze informatie gerichte controles laten uitvoeren.
- Het Facilitair Bedrijf geeft op regelmatige basis alle gegevens van haar opdrachten in fraudegevoelige sectoren (werken in onroerende staat – waaronder schoonmaak – , vleesverwerkings- en bewakingssector) door aan de SIOD, zodat deze informatie kan worden opgenomen in haar gegevensbanken met het oog op de optimalisatie van de controles en het zoeken naar ondernemingen in overtreding.
- Daarnaast worden er ook allerlei vormen van kennisdeling voorzien, zoals bv. infosessies over frequent toegepaste fraudemechanismen, jaarlijkse opleidingen voor werfleiders en werftoezichers, enz.

Dit samenwerkingsprotocol betreft een belangrijk instrument in de strijd tegen sociale dumping. Aanbestedende overheden zijn immers niet steeds in staat om de naleving van sociale wetgeving consequent en correct te controleren. Dit is niet hun expertise en bovendien grotendeels niet hun bevoegdheid. Door een samenwerking aan te gaan met de SIOD, is een grote kennisdeling tussen sociale inspectiediensten en aanbestedende overheden mogelijk. Bij vermoedens van sociale dumping kan de SIOD worden ingelicht, en kan de aanbestedende overheid erop vertrouwen dat dit grondig zal worden onderzocht door de bevoegde inspectiediensten.

Het is de bedoeling om het samenwerkingsprotocol tussen de SIOD en het Facilitair bedrijf in 2018 uit te rollen naar alle andere entiteiten van de Vlaamse overheid die opdrachten in de betreffende sectoren plaatsen (werken in onroerende staat – waaronder schoonmaak – , vleesverwerkingssector, bewakingssector, ...). Op die wijze wordt de samenwerking tussen de sociale inspectiediensten en de Vlaamse overheid in grote mate versterkt.

Het is aangewezen om het bestaan van dergelijk protocol te vermelden in de opdrachtdocumenten. Op die wijze zijn opdrachtnemers van deze samenwerking op de

hoogte, wat een stimulans kan zijn om de sociale wetgeving correct na te leven. (zie punt 11.8).

Meer informatie over de SIOD en de verschillende inspectiediensten vindt u terug op www.siod.belgie.be.

10 Arbeidsveiligheid - asbestverwijdering

De opname van clausules inzake arbeidsveiligheid is eveneens nuttig om sociale dumping tegen te gaan. De wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk en haar uitvoeringsbesluiten zijn integraal van toepassing op zowel Belgische als buitenlandse werkgevers die op het Belgisch grondgebied werknemers tewerkstellen. Belangrijke aandachtspunten op het vlak van arbeidsveiligheid betreffen de medische geschiktheidsattesten van de werknemers, en de bewijzen van gevolgde opleidingen op het vlak van asbestverwijdering, het besturen van werfvoertuigen en het plaatsen en gebruiken van stellingen.

Opdrachten die betrekking hebben op asbestverwijdering zijn het gevoeligst voor sociale dumping en tekortkomingen op het vlak van veiligheid. Voor dergelijke opdrachten is het daarom aangewezen om in de opdrachtdocumenten de inschrijver op een aantal verplichtingen te wijzen die voortvloeien uit het KB van 16 maart 2006 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan asbest (zie punt 11.9).

De aanbestedende overheid moet zelf controleren of deze verplichtingen zijn nageleefd op de site van de FOD: http://www.werk.belgie.be/lijt_asbestverwijderaars.aspx.

11 Standaardclausules

11.1 Uitsluiting

De inschrijver mag zich niet bevinden in één van de in de artikelen 67 tot en met 69 van de Wet Overheidsopdrachten bedoelde situaties. Dit behelst de verplichte uitsluitingsgronden, de uitsluitingsgronden in verband met fiscale en sociale schulden, en de facultatieve uitsluitingsgronden.

Indien een verplichte of facultatieve uitsluitingsgrond van toepassing is op de inschrijver, mag de inschrijver bewijzen dat de corrigerende maatregelen die hij heeft genomen voldoende zijn om zijn betrouwbaarheid aan te tonen ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond. Als de aanbestedende overheid dat bewijs toereikend acht, wordt de betrokken inschrijver niet uitgesloten van de plaatsingsprocedure.

De aanbestedende overheid consulteert het RSZ-attest, het attest van fiscale schulden en het attest van niet-faling zelf via de Telemarc-toepassing (Digiflow) of via gelijkaardige gratis toegankelijke elektronische toepassingen in andere lidstaten.

Deze bepaling is individueel van toepassing op de deelnemers die zich samen als een combinatie een offerte indienen, alsook op entiteiten op wiens draagkracht de inschrijver een beroep doet met het oog op het voldoen aan de eisen inzake kwalitatieve selectie.

(Enkel bij opdracht boven Europese drempel): De verplichte uitsluitingsgronden zijn ook van toepassing in hoofde van personen die lid zijn van het bestuurs-, leidinggevend of toezichthoudend orgaan van de inschrijver of daarin vertegenwoordigings-, beslissings- of controlebevoegdheid hebben.

Bewijsmiddelen:

(Ofwel – geraamde waarde hogere of gelijk aan Europese drempel):

De inschrijver legt een ingevuld Uniform Europees Aanbestedingsdocument (UEA) voor als verklaring dat er geen uitsluitingsgrond op hem van toepassing is. Zie A.1.4. voor meer informatie over het UEA.

Eventuele corrigerende maatregelen vermeldt de inschrijver op dit UEA.

(Ofwel – geraamde waarde lager dan Europese drempel):

Door in te schrijven op deze opdracht, verklaart de inschrijver dat er geen uitsluitingsgrond op hem van toepassing is, voor zover het gaat om uitsluitingsgronden die bewezen worden aan de hand van documenten die de aanbestedende overheid zelf kan opvragen via elektronische weg. Het gaat met name om het RSZ-attest, het attest van fiscale schulden en het attest van niet-faling via elektronische weg.

Eventuele corrigerende maatregelen moet de inschrijver echter bewijzen door schriftelijke stukken toe te voegen aan de offerte.

De inschrijver dient tevens de volgende documenten toe te voegen:

- de Belgische inschrijver: een uittreksel uit het strafregister dat maximaal 6 maand oud is op het uiterste tijdstip van ontvangst van de offertes;
- de Belgische inschrijver die personeel tewerkstelt dat onderworpen is aan de sociale zekerheidswetgeving van een andere lidstaat van de Europese Unie: een attest uitgereikt door de bevoegde buitenlandse overheid waarin bevestigd wordt dat hij voldaan heeft aan zijn verplichtingen inzake betaling van de bijdragen voor sociale zekerheid overeenkomstig de wettelijke bepalingen van het land waar hij gevestigd is;
- de buitenlandse inschrijver: uittreksel uit het strafregister, certificaten inzake fiscale en sociale schulden, en een certificaat inzake niet-faling. Wanneer een document of certificaat niet wordt uitgereikt in het betrokken land of dit niet afdoend voor alle uitsluitingsgronden het nodige bewijs levert, kan ter vervanging een verklaring onder eed toegevoegd worden, of in landen waar dit niet voorzien is, een plechtige verklaring van de betrokkene voor een bevoegde gerechtelijk of administratieve instantie, notaris of bevoegde beroepsorganisatie van het land van herkomst of van het land waar de ondernemer gevestigd is.

11.2 Beroep op draagkracht van andere entiteiten

De inschrijver kan zich, met het oog op het voldoen aan de eisen inzake kwalitatieve selectie, beroepen op de draagkracht van onderaannemers of andere entiteiten, ongeacht de juridische aard van zijn band met die entiteiten.

In dat geval voegt de inschrijver de nodige documenten toe aan zijn offerte, waaruit de verbintenis van deze onderaannemers of andere entiteiten blijkt om de voor de opdracht noodzakelijke middelen ter beschikking te stellen van de inschrijver.

Op deze onderaannemers of entiteiten op wiens draagkracht men beroep doet, mogen geen uitsluitingsgronden van toepassing zijn zoals bedoeld in bepaling 11.1, onverminderd de mogelijkheid om corrigerende maatregelen te laten gelden.

Indien de inschrijver beroep doet op draagkracht in het kader van studie- en beroepskwalificaties of relevante beroepservaring, is hij verplicht om voor de uitvoering van de opdracht daadwerkelijk beroep te doen op de onderaannemers op wiens draagkracht hij beroep doet. Het inzetten van andere onderaannemers is onderworpen aan de voorafgaande toestemming van de aanbestedende overheid.

11.3 Onderaanneming

11.3.1 Opgave onderaannemers in offerte

De inschrijver vermeldt voor elke onderaannemer die hij voor de uitvoering van de opdracht wil inzetten, de naam, maatschappelijke zetel en ondernemingsnummer, alsook voor welk gedeelte van de opdracht de onderaannemer wordt ingezet.

In het kader van de uitvoering van de opdracht mag er geen uitsluitingsgrond van toepassing zijn op een onderaannemer.

11.3.2 Opgave onderaannemers voor aanvang werken

De opdrachtnemer deelt aan de leidend ambtenaar schriftelijk de naam van zijn eventuele onderaannemers mee. Hij doet dat ten minste 15 kalenderdagen vóór de aanvang van de overeenstemmende werken, behalve in geval van hoogdringendheid waarbij deze termijn van 15 kalenderdagen kan worden ingekort.

De opdrachtnemer blijft aansprakelijk ten opzichte van de aanbestedende overheid wanneer hij de uitvoering van zijn verbintenissen geheel of gedeeltelijk aan onderaannemers toevertrouwt.

De aanbestedende overheid acht zich door geen enkele contractuele band verbonden met die onderaannemers.

11.3.3 Kwaliteit en controle onderaannemers

De opdrachtnemer dient aan de leidende ambtenaar het bewijs voor te leggen dat, op het ogenblik dat hij de uitvoering van een deel van de opdracht aan een onderaannemer toevertrouwt, deze voldoet, in verhouding tot het deel van de opdracht dat hij zal uitvoeren, aan de wetgeving houdende regeling van de erkenning van de aannemers van werken (verplichte erkenning van zodra het bedrag der werken 75.000 euro of meer bedraagt voor wat de in categorieën ingedeelde werken betreft en 50.000 euro of meer voor wat de in ondercategorieën ingedeelde werken betreft).

Dit bewijs kan blijken uit het voorleggen van :

- De passende erkenning;
- Voor buitenlandse inschrijvers: de inschrijving op de officiële lijst van de erkende aannemers in een andere Lidstaat van de Europese Gemeenschappen voor zover die erkenning gelijkwaardig is overeenkomstig de voorwaarden gesteld in artikel 4, § 1 van de Erkenningwet van 20 maart 1991;
- De bewijzen dat ze voldoen aan de voorwaarden gesteld door of krachtens de Wet van 20 maart 1991.

In de twee laatste gevallen maakt de aanbestedende overheid de desbetreffende bewijzen voor advies over aan de erkenningscommissie waarna de bevoegde minister bij positief advies van de commissie een getuigschrift van erkenning aflevert.

De onderaannemer mag het hem toevertrouwde deel van de opdracht slechts aanvangen indien hij in het bezit is van de vereiste erkenning.

11.4 Prijs- of kostenonderzoek

Op verzoek van de aanbestedende overheid verstrekt de inschrijver alle nodige inlichtingen om het prijs- of kostenonderzoek van zijn offerte mogelijk te maken.

De aanbestedende overheid kan ofwel zelf overgaan tot, ofwel een persoon aanduiden voor het uitvoeren van alle verificaties van de boekhoudkundige stukken en alle onderzoeken ter plaatse, teneinde de juistheid na te gaan van de gegevens die de inschrijver in het raam van het prijs- of kostenonderzoek heeft verstrekt.

11.5 Hoofdelijke aansprakelijkheid voor schulden opdrachtnemer

11.5.1 Toegangsverbod tot plaats van uitvoering en verbod tot verdere uitvoering opdracht in geval van loonschulden

Wanneer de opdrachtnemer of onderaannemer, hierna “de onderneming” genoemd, het in artikel 49/1, derde lid, van het Sociaal Strafwetboek bedoelde afschrift ontvangt van de kennisgeving waarmee zij ervan in kennis wordt gesteld dat zij een zwaarwichtige inbreuk heeft begaan op de verplichting om haar werknemers tijdig het loon te betalen waarop deze recht hebben, onthoudt zij zich ervan, met onmiddellijke ingang, de plaats van uitvoering van de opdracht nog verder te betreden of nog verder uitvoering aan de opdracht te geven, en wel tot zij het bewijs voorlegt aan de aanbestedende instantie dat de betrokken werknemers integraal zijn uitbetaald.

Hetzelfde geldt wanneer de voormelde onderneming ervan in kennis wordt gesteld,

- ofwel door de opdrachtnemer of de aanbestedende instantie, dat zij de in artikel 49/1, eerste lid, van het Sociaal Strafwetboek bedoelde kennisgeving heeft ontvangen die betrekking heeft op deze onderneming ;
- ofwel door middel van de in artikel 35/4 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers bedoelde aanplakking.

De onderneming is er bovendien toe gehouden een clause op te nemen in de onderaannemingsovereenkomst die zij desgevallend zou sluiten, op grond waarvan :

1° de onderaannemer er zich van onthoudt de plaats van uitvoering van de opdracht nog verder te betreden of nog verder uitvoering aan de opdracht te geven, indien uit een in uitvoering van artikel 49/1 van het Sociaal Strafwetboek opgestelde kennisgeving blijkt dat deze onderaannemer op zwaarwichtige wijze tekortschiet in zijn verplichting het aan zijn werknemers verschuldigde loon tijdig uit te betalen;

2° de niet-naleving van de onder 1° gestelde verplichting aanzien wordt als een ernstige tekortkoming in hoofde van de onderaannemer, ingevolge waarvan de opdrachtnemer is gemachtigd de overeenkomst te verbreken;

3° de onderaannemer ertoe is gehouden een soortgelijke clause als onder 1° en 2° op te nemen in de onderaannemingsovereenkomsten en ervoor te zorgen dat dergelijke clauses ook in de verdere onderaannemingsovereenkomsten worden opgenomen.

11.5.2 Toegangsverbod tot plaats van uitvoering en verbod tot verdere uitvoering opdracht in geval tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen

Wanneer de opdrachtnemer of onderaannemer, hierna “de onderneming” genoemd, het in artikel 49/2, vierde lid, van het Sociaal Strafwetboek bedoelde afschrift ontvangt waarmee zij ervan in kennis wordt gesteld dat zij een of meerdere illegaal verblijvende onderdanen van een derde land in België tewerkstelt, onthoudt deze onderneming zich ervan, met onmiddellijke ingang, de plaats van uitvoering van de opdracht nog verder te betreden of nog verder uitvoering aan de opdracht te geven, en wel tot de aanbestedende instantie een bevel in andere zin zou geven.

Hetzelfde geldt wanneer de voormelde onderneming ervan in kennis wordt gesteld,

- ofwel door de opdrachtnemer of de aanbestedende instantie, dat zij de in artikel 49/2, eerste dan wel tweede lid, van het Sociaal Strafwetboek bedoelde kennisgeving heeft ontvangen die betrekking heeft op deze onderneming;
- ofwel door middel van de in artikel 35/12 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers bedoelde aanplakking, dat zij een of meerdere illegaal verblijvende onderdanen van een derde land in België tewerkstelt.

De onderneming is er bovendien toe gehouden een clause op te nemen in de onderaannemingsovereenkomsten die zij desgevallend zou sluiten, op grond waarvan:

1° de onderaannemer er zich van onthoudt de plaats van uitvoering van de opdracht nog verder te betreden of nog verder uitvoering aan de opdracht te geven, indien uit een in uitvoering van artikel 49/2 van het Sociaal Strafwetboek opgestelde kennisgeving blijkt dat deze onderaannemer een illegaal verblijvende onderdaan van een derde land tewerkstelt;

2° de niet-naleving van de onder 1° gestelde verplichting aanzien wordt als een ernstige tekortkoming in hoofde van de onderaannemer, ingevolge waarvan de onderneming is gemachtigd de overeenkomst te verbreken;

3° de onderaannemer ertoe is gehouden een soortgelijke clause als onder 1° en 2° op te nemen in de onderaannemingsovereenkomsten en ervoor te zorgen dat dergelijke clauses ook in de verdere onderaannemingsovereenkomsten worden opgenomen.

11.5.3 Afwijkingsclausule waardoor een schorsing in aanwezigheid van een kennisgeving cfr. art. 49/1 of 49/2 Sociaal Strafwetboek, geen aanleiding geeft tot schadevergoeding:

In afwijking van artikel 38/12 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013, kan de schorsing op bevel van de aanbestedende instantie in de onderstaande gevallen geen aanleiding geven tot enige schadevergoeding voor de opdrachtnemer wanneer:

1° deze aanbestedende instantie, overeenkomstig artikel 49/1 van het Sociaal Strafwetboek, ervan in kennis is gesteld dat de opdrachtnemer of zijn onderaannemer of de onderaannemer

van deze laatste en zo verder, op zwaarwichtige wijze tekort is geschoten in zijn verplichting om zijn werknemers tijdig het loon te betalen waarop deze recht hebben; of

2° deze aanbestedende instantie, overeenkomstig artikel 49/2 van het Sociaal Strafwetboek, ervan in kennis is gesteld dat de opdrachtnemer of zijn onderaannemer of de onderaannemer van deze laatste en zo verder één of meer illegaal verblijvende onderdanen van derde landen tewerkstelt.”.

Motivering (op te nemen in bestek)

Het zou niet billijk zijn dat in deze gevallen waarbij vaststaat dat er een zwaarwichtige inbreuk is gepleegd, de aanbestedende instantie een schadevergoeding verschuldigd zou zijn wegens schorsingen op haar bevel overeenkomstig artikel 38/12 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013, omdat zij de opdrachtnemer de mogelijkheid heeft geboden verweermiddelen te doen gelden, maar wel wil vermijden dat in deze verweermiddelentermijn nieuwe zwaarwichtige inbreuken worden begaan.

11.5.4 Verklaring inschrijver en aanbestedende overheid naleving minimumlonen

In toepassing van artikel 35/6/3, §1 van de Loonbeschermingswet van 12 april 1965, ingevoegd bij wet van 11 december 2016 houdende diverse bepalingen inzake detachering van werknemers, doen de aanbestedende overheid en de inschrijver/opdrachtnemer de volgende verklaring ten einde de aanbestedende overheid vrij te stellen van de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon dat verschuldigd is aan de werknemers die tewerkgesteld worden door de inschrijver/opdrachtnemer en dat overeenstemt met de arbeidsprestaties die de betrokken werknemers hebben verricht voor de aanbestedende overheid:

- De aanbestedende overheid verklaart te hebben meegedeeld aan de inschrijver/opdrachtnemer dat de inlichtingen betreffende het verschuldigde loon opgenomen zijn op de website www.minimumlonen.be, en <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=6224> (omtrent de arbeidsvoorwaarden bij detachering) voor wat betreft een buitenlandse inschrijver/opdrachtnemer. De inschrijver/opdrachtnemer bevestigt door indiening van zijn offerte, de mededeling van de aanbestedende overheid te hebben ontvangen met betrekking tot de website waarop de inlichtingen betreffende het verschuldigde loon zijn opgenomen.
- De inschrijver/opdrachtnemer bevestigt door indiening van zijn offerte dat hij zijn verplichting om tijdig het verschuldigde loon van zijn werknemers te betalen naleeft en zal naleven.

Volgende bepaling wordt opgenomen in het offerteformulier:

- De inschrijver/opdrachtnemer bevestigt door indiening van zijn offerte, de mededeling van de aanbestedende overheid te hebben ontvangen met betrekking tot de website waarop de inlichtingen betreffende het verschuldigde loon zijn opgenomen (www.minimumlonen.be en <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=6224> voor wat betreft een buitenlandse inschrijver/opdrachtnemer).

- De inschrijver/opdrachtnemer bevestigt door indiening van zijn offerte dat hij zijn verplichting om tijdig het verschuldigde loon van zijn werknemers te betalen naleeft en zal naleven.

11.6 Controle LIMOSA en A1 bij aanvang arbeidskracht en in geval van controle

Bij aanvang van een gedetacheerde werknemer of zelfstandige, en telkens bij elke controle door de aanbestedende overheid, dient de betreffende werknemer of zelfstandige zijn Limosameldingsbewijs voor te leggen. Bij gebrek aan een geldig Limosameldingsbewijs, zal de gedetacheerde werknemer of zelfstandige zijn activiteiten niet aanvangen of voortzetten, al naargelang, en zal de aanbestedende overheid de Sociale Inlichtingen- en opsporingsdienst hiervan op de hoogte stellen.

Op vraag van de aanbestedende overheid dient de betreffende onderneming de A1-documenten van zijn gedetacheerde werknemers of de zelfstandige voor te leggen. Bij gebreke aan een geldig A1-document, zal de gedetacheerde werknemer of zelfstandige zijn activiteiten niet voortzetten, en zal de aanbestedende overheid de Sociale Inlichtingen- en opsporingsdienst hiervan op de hoogte stellen.

11.7Taal

11.7.1 Taal werf

Om de veiligheid en de kwaliteit van de werken te bevorderen moeten de personen die op de werf aanwezig zijn (met inbegrip van de personeelsleden van de onderaannemers) die verantwoordelijke functies uitoefenen rond werfopvolging en teamomkadering in het bijzonder, het Nederlands machtig zijn.

11.7.2 Aanwezigheid en taal werfvergaderingen

De opdrachtnemer moet aanwezig zijn op de werfvergaderingen. De personen die de opdrachtnemer vertegenwoordigen op de werfvergaderingen moeten het Nederlands machtig zijn. De werfvergaderingen zullen in het Nederlands doorgaan.

11.8 Samenwerkingsprotocol SIOD

(Naam van de betreffende entiteit) heeft een samenwerkingsprotocol met de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD). In het kader van dit protocol zullen alle gegevens omtrent deze opdracht aan de betreffende dienst worden overgemaakt.

Indien de aanbestedende overheid tijdens de uitvoering van de opdracht een vermoeden heeft dat de opdrachtnemer of een onderaannemer de sociale of arbeidswetgeving niet correct

naleeft, zal zij de SIOD hiervan onverwijld op de hoogte stellen, opdat de bevoegde sociale inspectiediensten de vereiste controles kunnen uitvoeren.

11.9 Arbeidsveiligheid – asbestverwijdering

De eenvoudige asbestverwijderingshandelingen bedoeld bij artikel 56 van het KB van 16 maart 2006 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan asbest (behandeling van hechtgebonden asbestcement) moeten worden uitgevoerd door een bedrijf waarvan de werknemers een passende opleiding van 8 uur met jaarlijkse bijscholing hebben gevolgd, volgens de bepalingen van het genoemde besluit.

De inschrijver is verplicht om bij zijn offerte het bewijs te voegen dat de werknemers die voor dit werk worden ingezet houder zijn van een passend opleidingsgetuigschrift en, in voorkomend geval, ook houder zijn van een bijscholingsgetuigschrift. Voor buitenlandse ondernemingen moeten de gelijkwaardige opleidings- en bijscholingsgetuigschriften vertaald worden naar de taal waarin de overeenkomst is gesteld.

De asbestverwijderingshandelingen bedoeld bij artikel 57 (behandeling van losgebonden asbest volgens de couveusezakmethode) en 63 (behandeling van losgebonden asbest volgens de methode van de hermetisch afgesloten zone) van het KB van 16 maart 2006 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan asbest moeten worden uitgevoerd door een bedrijf dat beschikt over een erkenning van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, zoals bepaald bij koninklijk besluit van 28 maart 2007. De werknemers dienen ook een passende opleiding van 32 u. en jaarlijkse bijscholing te hebben gevolgd, volgens de bepalingen van de genoemde besluiten.

Bijlage: overzicht opdrachten in fraudegevoelige sectoren in de zin van artikel 2, 25° van het KB Uitvoering

Artikel 2, 25° van het KB Uitvoering definieert als opdracht in een fraudegevoelige sector:

- a) *opdracht voor werken; of*
- b) *opdracht voor diensten in het kader van de in artikel 35/1 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers bedoelde activiteiten die onder het toepassingsgebied vallen van de hoofdelijke aansprakelijkheid voor loonschulden*

De activiteiten bedoeld in artikel 35/1 van de wet van 12 april 1965 zijn bepaald door de Koning na eenparig advies van de bevoegde paritaire comités of subcomités. Het gaat om de hierna opgesomde Koninklijke Besluiten die uitvoering geven aan artikel 35/1 van de wet van 12 april 1965.

Opgelet: deze bijlage geeft de situatie weer op het ogenblik van publicatie van deze gids (oktober 2017).

1. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1, 35/2 en 35/3, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde activiteiten uitgevoerd in de voedingsnijverheid en in de handel in voedingswaren**
 - De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten in de voedingsnijverheid of de handel in voedingswaren die zijn vermeld in de [bijlage](#) bij dit besluit.
 - Het gaat o.a. over uitsnijderijen, primaire opslag, productie en finale opslag.
2. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1, 35/2 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde tuinbouwactiviteiten**
 - De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Comité voor het tuinbouwbedrijf.
 - Bevoegdheden van het Paritair Comité voor het tuinbouwbedrijf: <http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-14500.pdf>
 - Het gaat o.a. over groententeelt met inbegrip van speciale teelten zoals witloofteelt, fruitteelt met inbegrip van speciale teelten zoals druiven of

perziken, bloemen- en sierplantenteelt, het verhuren en onderhouden van bloemen en planten bij derden.

3. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1, 35/2 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde schoonmaakactiviteiten**

- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Comité voor de schoonmaak.
- Bevoegdheden van het Paritair Comité voor de schoonmaak:
<http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-12100.pdf>
- Het gaat o.a. over binnen- of buitenschoonmaak van roerend en onroerend goederen of installaties, wassen van rollend materieel, schoorsteenvegen, verwijderen van graffiti.

4. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1, 35/2, en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde landbouwactiviteiten**

- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Comité voor de landbouw.
- Bevoegdheden van het Paritair Comité voor de landbouw:
<http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-14400.pdf>
- Het gaat o.a. over de eigenlijke landbouwondernemingen (boerderijen), grasteelt en weideboomgaarden, fokkerijen, pluimveeteelt, bijenteelt, visteelt.

5. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde activiteiten inzake de metaal-, machine- en elektrische bouw**

- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Comité voor de metaal-, machine- en elektrische bouw en die tevens worden beschouwd als werken in onroerende staat in de zin van artikel 20, § 2, van het koninklijk besluit nr. 1 van 29 december 1992 met betrekking tot de regeling voor de voldoening van de belasting over de toegevoegde waarde.

- Bevoegdheden van het Paritair Comité voor de metaal-, machine- en elektrische bouw: <http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-11100.pdf>
 - [Art. 20, KB nr 1](#)
 - Het gaat o.a. over ijzer- en staalvormgieterijen, draadtrekkerij, metaaltrekkerij, koudwalsen, profileren.
6. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde activiteiten van stoffering en van houtbewerking**
- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Comité voor de stoffering en de houtbewerking en die tevens worden beschouwd als werken in onroerende staat in de zin van artikel 20, § 2, van het koninklijk besluit nr. 1 van 29 december 1992 met betrekking tot de regeling voor de voldoening van de belasting over de toegevoegde waarde.
 - Bevoegdheden van het Paritair Comité voor de stoffering en de houtbewerking: <http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-12600.pdf>
 - Art.20, KB nr 1: cfr. Supra
 - Het gaat o.a. over het vervaardigen en afwerken van meubelen en van hun versiering, ongeacht de aangewende techniek, metalen meubelen uitgezonderd, het inrichten van stands, tentoonstellingen en beurzen.
7. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde activiteiten inzake elektriciteit**
- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Subcomité voor de elektriciens : installatie en distributie, en die tevens worden beschouwd als werken in onroerende staat in de zin van artikel 20, § 2, van het koninklijk besluit nr. 1 van 29 december 1992 met betrekking tot de regeling voor de voldoening van de belasting over de toegevoegde waarde.
 - Bevoegdheden van het Paritair Subcomité voor de elektriciens: installatie en distributie: <http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-14901.pdf>
 - Art. 20, KB nr 1: cfr. Supra

- Het gaat o.a. over elektrische en elektronische installatie, het plaatsen en/of het herstellen van geluids-, beeld-, signalisatie- en belichtingsinstallaties of de installatie van veiligheidsapparaten.
8. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde activiteiten uitgevoerd in de bouwsector**
- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Comité voor het bouwbedrijf.
 - Bevoegdheden van het Paritair Comité voor het bouwbedrijf:
<http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-12400.pdf>
 - Het gaat o.a. over bouwondernemingen, groothandel of afvalverwerking.
9. Koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde activiteiten inzake bewaking en/of toezicht**
- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1° van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Comité voor de bewakings- en/of toezichtsdiensten.
 - Bevoegdheden van het Paritair Comité voor de bewakings- en/of toezichtsdiensten: <http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-31700.pdf>
 - Het gaat o.a. over activiteiten bedoeld in de [reglementering van de bewakingsondernemingen](#) of over de monitoring, preventief toezicht en/of toezicht op afstand van personen, goederen en/of installaties, met of zonder hulp van technologische middelen.
10. Koninklijk besluit van 11 september 2013 tot wijziging van het koninklijk besluit van 17 augustus 2013 tot uitvoering van de artikelen 35/1, 35/2 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde activiteiten uitgevoerd in de voedingsnijverheid en in de handel in voedingswaren**
- Cfr. Supra voor geconsolideerde versie KB 17 augustus 2013
11. Koninklijk besluit van 24 april 2014 tot uitvoering van de artikelen 35/1 en 35/3 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers met betrekking tot de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van het loon in het kader van **bepaalde transportactiviteiten**

- De activiteiten bedoeld in artikel 35/1, § 1, 1°, van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zijn de werken of diensten die zijn vermeld in het koninklijk besluit dat de bevoegdheid regelt van het Paritair Subcomité voor het wegvervoer en de logistiek voor rekening van derden.
- Bevoegdheden van het Paritair Subcomité voor het wegvervoer en de logistiek voor rekening van derden: <http://www.werk.belgie.be/AE/nl-ae-14003.pdf>
- Het gaat over wegvervoer en elk ander vervoer van zaken over land voor rekening van derden uitvoeren, ongeacht het soort aandrijving van de gebruikte vervoermiddelen en over het voor rekening van derden uitsluitend logistieke activiteiten uitoefenen.

Bron bevoegdheden paritaire comités en subcomités:
http://www.werk.belgie.be/bevoegdheidsgebieden_PC/